

בית חכם – בינה מלאכותית

דבר שאינו מתכוון

ביצה כג:

רבי שמעון אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ.
שלחן ערוך, של"ו, ג: מותר לילך על גבי עשבים, בין לחים בין יבשים, כיוון שאינו מתכוון לתלוש.

הגדרה: עושה פעולת היתר, שייתכן שתגרום לתוצאת איסור.
דוגמה: גורר ספסל, וייתכן שיעשה חריץ (חורש, בונה).

רבי שמעון: מתיר

רבי יהודה: אוסר

א. ייתכן שמתיר כי יש כאן פגם במחשבה.
מחשבתו אינה על האיסור.
ב. ייתכן שמתיר כי רואה את שתי הפעולות
כמנותקות: גרירת ספסל; עשיית חריץ.
כיוון שאינו מתכוון עשה את פעולת
ההיתר בלבד, ופעולת האיסור אינה

אם שוגג אוסר מן התורה, למרות
שלא ידע כלל שהדבר אוסר בשבת,
שדבר שאינו מתכוון אוסר, כי יודע
שייתכן שתיגרם תוצאת איסור.

פסיק רישא

שבת קלג:

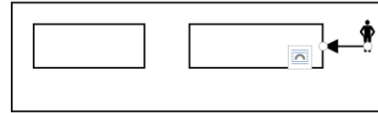
מודה רבי שמעון בפסיק רישא ולא ימות.

רמב"ם, שבת פ"א ה"ו:

עשה מעשה ונעשית בגללו מלאכה שודאי תעשה בשביל אותו מעשה אף על
פי שלא נתכוין לה חייב, שהדבר ידוע שאי אפשר שלא תעשה אותה מלאכה.

מדוע חייב בפסיק רישא?

- א. כיוון שהמעשה בודאי יתרחש, האדם נחשב כמתכוון.
ב. כיוון שהמעשה בודאי יתרחש, שתי הפעולות הופכות למחוברות, ואותו אדם שעשה את פעולת ההיתר עשה גם את פעולת האיסור, ולכן הוא חייב.

ירושלמי (וילנא) מסכת שבת פרק יג ה"ו

ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חננאל היה צבי רץ כדרכו ונתכוון לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי מותר. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חננאל ראה תינוק מבעבע בנהר ונתכוון להעלותו ולהעלות נחיל של דגים עמו מותר. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חננאל היה מפקח בגל ונתכוון להעלות ולהעלות צרור של זהובים עמו מותר:

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קז עמוד א

ובירושלמי (ה"ו) נראה שהתירו לנעול לכתחלה ביתו לשמור ביתו וצבי שבתוכו, דכיון שהוא צריך לשמור ביתו אף על פי שעל ידי כך ניצוד הצבי ממילא מותר ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי בלבד, דהכי גרסינן בפרקין דהכא ר' יוסא בר' בון בשם ר' הונא היה צבי רץ כדרכו ונתכוין לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי מותר, ראה תינוק מבעבע בנהר ונתכוין להעלותו ולהעלות נמלה של דגים עמו מותר, רבי יוסי בר בון בשם ר' חננאל היה מפקח בגל ונתכוין להעלותו ולהעלות צרור של זהובים עמו מותר, ולפי זה הא דאמרין ונתכוין לנעול בעדו לא בעדו בלבד קאמר אלא אם נתכוין לנעול אף בעדו קאמר, ולומר שאילו צריך לנעול בעדו מותר אף על פי שמתכוון שיהא הצבי ניצוד בתוכו.

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קז עמוד א

אבל מצינו בירושלמי היתר גדול שהתירו לנעול ביתו לכתחלה לשומרו ואף על פי שיש צבי בתוכו והוא נצוד בכך כיון שאין מתכוין לצוד את הצבי בלבד, וכן אמרו שם שאם היה צבי רץ כדרכו ונתכוון לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי מותר, היה מפקח בגל ונתכוון לעלות את התינוק ולהעלות צרור של זהובים עמו מותר, ונראה שאין זו שיטת גמ' שלנו.

חידושי הר"ן מסכת שבת דף קו עמוד ב

והרשב"א ז"ל כתב... ודבריו תמוהים בעיני הרבה היאך אפשר שאפילו במתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי יהא מותר וכי מפני שהוא צריך לנעול את ביתו נתיר לו לעשות מלאכה בשבת ולא עוד אלא

שאני אומר שאפילו אינו מתכוין לנעול בעד הצבי כל שהוא יודע שהצבי בתוכו ושאי אפשר שלא יהא הצבי ניצוד בתוכו אסור והיינו [דאמרינן] בכולה מכילתין דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות וזה שאמר בירושלמי ענין אחר הוא לומר שאם נתכוין לנעול את ביתו ולא נתכוין לצבי כלל אף על פי שאח"כ מצא הצבי שמור בתוכו מותר כלומר שאינו מחוייב שיפתח את ביתו וסמכו ענין זה לתינוק המבעבע בנהר ומפקח בגל ולא שיהו דומות ממש לעניינן לפי שבענין פיקוח נפש אפילו מתכוין למלאכת הרשות עם אותה מלאכה של פקוח נפש מותר וכיוצא בזה אמרו בגמרא דילן במס' יומא והטעם מפני שהיא מלאכת מצוה וחובה היא עליו ולפיכך אף על פי שהוא מתכוין עם אותה מלאכה למלאכה אחרת שהיא אסורה בשבת התירו חכמים כדי שלא ימנע לשום ענין שפקוח נפש המוטלת חובה עליו אבל במלאכת הרשות חס ושלום [וזהו] ששנו את הלשון בירושלמי דגבי צבי אמרו ונתכוון לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי ולא אמרו ונתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי וגבי תינוק אמרו ונתכוון לעלותו ולעלות כו' אלא שסמכו הענין לומר שבשניהם נעשית מלאכה אסורה עם מלאכה מותרת והוא מותר אבל לא שיהו עניינם דומין זה לזה כנ"ל:

שלטי הגבורים [שבת ל"ח ע"א אות ג'].

נמצינו למדין לדעת הרשב"א ז"ל, דאף על גב דקי"ל דפסיק רישיה אסיר, היינו דוקא היכא שבאותו מעשה דעביד דפסיק רישיה אינו מתכוין ואינו עושה דבר היתר עמו, אבל אם באותו הפסיק רישיה שעושה, עושה גם כן דבר היתר עמו ויתכוין גם לדבר ההיתר, אז אפילו עביד גם הפסיק רישיה ומתכוין גם לו, שרי. ובאמת כי קולא היא זו. ואני כתבתי בחדושי, דכל מעשה שאפשר לעשותה זולת הפסיק רישיה, אז אפילו עביד אותו מעשה דפסיק רישיה, שרי. ומדברי הרשב"א ז"ל סיוע גדול לדברי, כי ק"ו הם דברי מדבריו.

זבחים צא:

המתנדב יין, מביא ומזלפו על גבי האישים...
והא קא מכבי! כיבוי במקצת לא שמיה כיבוי...
איבעית אימא: כיבוי דמצוה שאני...
עוד תניא: יין נסך לספלים, או אינו אלא לאישים? אמרת: לא יכבה. לא קשיא: הא רבי יהודה, הא ר"ש.

רמב"ם בפירוש המשניות שם:

דע, שאינו מתכבה בהכרח, לפי שמעט מן היין או המים והדומה להן מן הדברים הנגרים, כשזורקים אותן על האש הגדולה אין מכבין אותה, רק כח האש מלהט אותן, ונוצחן.

רש"י מסכת זבחים דף צא עמוד ב

הא רבי שמעון - שמואל כרבי שמעון דכיון דאין מתכוין לכבות אין לא תכבה ראייה עליו לאסור למיעקר משמעותא דאשה משום קושיא דלא תכבה ואם תאמר פסיק רישיה ולא ימות הוא אפשר דמזליף ליה בטיפין דקות מאד הלכך אי נמי מכבה בטיפים גסות דבר שאין מתכוין הוא.

שו"ת שבט הלוי חלק ט סימן סט

ב"ה, יום ד' מו"מ בין המצרים תשנ"ג לפ"ק.

כבוד הה"ג היקר בנש"ק החשוב ר' יעקב יוסף האגער שליט"א.

אחדשה"ט וש"ת באהבה.

יקרתו קבלתי ואשיב בקיצור כדרכי, ע"ד המצוי אצלכם שנדלק מאור עלעקטרי לפני הבתים כשאדם עובר לפני הבית, ויש חלקים שמרגישים במי שעובר בכל רוחב הרחוב ונמצא שאדם העובר גורם להדלקה, וכב' הביא בזה מש"כ בתשובת חשב האפוד (לא נמצא אצלי) ספ"ג להתיר מטעם פס"ר דלא נחא לי', ובצירוף דעת הרשב"א לענין צידה המובא גם במג"א סי' שט"ז לענין נועל ביתו אעפ"י שידע שהצבי בתוכו, אבל לכב' עדיין אין זה מניח הדעת, דהא הפוסקים נטו מדרכו של הרשב"א (ועיין מג"א שם ס"ק י"א) וגם מהמבואר סי' שט"ז ברמ"א לענין תיבה שבתוכה זבובים, כאשר העיר הגרעק"א במג"א שם, ועוד נו"נ קצת בזה בדברים ישרים.

ואומר בטח דבעניי אין חשש איסור בזה עכ"פ מעיקר הדין דכבר בארתי בשבט הלוי ח"ג סי' מ"א ושם סי' צ"ז, ובח"א סי' מ"ז, דיסוד מלאכת שבת פעולת מלאכה, וגם שיהי' מלאכת מחשבת אבל מחשבת בלי מלאכה המצטרפת לזה לא אסרה תורה, והיינו נמי טעמא פלוגתא ר"ש ור"י בדבר שא"מ דגורר מטה כסא וכו' דר"ש מתיר כל זמן שאינו פס"ר בודאי הגם שע"פ רוב יעשה גם חריץ דכ"ז שאינו הכרח גמור שיעשה גם חריץ, אין מעשה פעולת הגרירה מתיחסת עוד לעשית חריץ רק מעשה גרירה לשם גרירה, ונמצא שנעשה חריץ בלי פעולה מתיחסת אלי', ועיין הי' מה שהבאתי בזה בסי' צ"ז שם מתשובת הרשב"א ח"ד סי' ע"ד, ואין פלוגתא ביסוד זה בין הרשב"א והר"ן סו"פ האורג לענין נעילת דלת בעוד הצבי בתוכו, אלא דהרשב"א דעתו דנעילת דלת היתה פעולת היתר רגילה אינה מתיחסת לצידה כל זמן שעדיין לא חישב עליה, ונמצא שיש תוצאה של צידה בלי פעולת המלאכה והר"ן חולק בזה כיון דסו"ס עושה מעשה צידה מובהקת אנו מצרפים מעשה הנעילה ע"י הדלת להכרח של פס"ר כאלו כיון אליה כשאר מלאכת שבת בפועל, ובזה יש לדון אם דברי הרשב"א הלכה הם או לא.

אבל לא כן כשאדם אינו עושה כלום ממש והולך לדרכו לפי תומו ואינו מוסיף אף תנועה אחת למען מלאכה אף שבגרמתו נדלק אור או דבר כיו"ב בזה פשיטא שכל זמן שאינו חושב ממש ללכת למען הדליק וכיו"ב שאין אנו מצרפים הליכתו הרגילה להתוצאה הנ"ל, ואין כאן פעולה של מלאכה, ודבר זה בכלל מש"כ הפוסקים כעין זה לענין מלאכת מכה בפטיש דישנם פרטים דכל זמן שאין מכוונים בפ"י אינו בגדר אינו מתכוין אלא שאינו בגדר מלאכה כלל כמבואר בהה"מ פ"ב מהל' שבת ה"ב ובמג"א סי' שי"ח ס"ק ל"ו, ודידן ק"ו משם ומובן דאין זה דומה לנדון השכיח היום שדלתות בית נפתחות ע"י עין אלקטרי ע"י הנכנס לתוכו דבזה ודאי איכפת לי' בתוצאה של כניסתו ואסור, משא"כ העובר ברחוב גרידא בלי שום נוחותא הנ"ל.

היותי איש עמוס אין פנאי להאריך עוד, וגם אין פנאי לוכוחים הלך וחזור.

הרני דוש"ת ומברכו בהצלחה בתו"י. ידידכם - מצפה לרחמי ה'.